

Oponentský posudek diplomové práce „Co kdybychom žili společně? Filmové reprezentace stáří a nezpůsobilosti“

Předložila: Bc. Jitka Ondrušková

Oponentka: PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Předkládaná práce analyzuje současné reprezentace stáří z perspektivy disability studies a konstruktivistických přístupů vycházejících z práce Stuarta Halla. Teoretická část nejprve mapuje gerontologické diskurzy stárnutí a především pak ideu aktivního stárnutí, kriticky je hodnotí a zamýšlí se nad jejich rolí v ustavování představ nezpůsobilého stárnoucího těla. Druhá část teoretického oddílu zdánlivě odbočuje od tématu stárnutí představením perspektivy disability studies a způsobů konstruování postižení. Odbočka je to však jen zdánlivá, neboť i v této části se autorce daří udržet linii uvažování o způsobech, jakými je stárnoucí tělo vylučováno z představ normality. Empirická část práce představuje analýzu narativu filmu *Co kdybychom žili společně?* - příběhu skupiny stárnoucích mužů a žen, kteří se ve světle svých postupujících zdravotních obtíží rozhodnou své stárnutí „řešit“ společným soužitím. Cílem analýzy je identifikovat, jak tyto filmové reprezentace „konvenují a spolupracují se současnými gerontologickými představami o managementu stáří, zda se těmto představám pokoušejí odolávat nebo zda je přijímají“. Zároveň zkoumá „vzájemné propojení stáří, ne/způsobilost a genderu, a jaký vliv na ně má působení aktivního stárnutí.“ (Pp.: 8)

Práci Jitky Ondruškové jsem četla s velikým zájmem a považuji ji za dobrý příklad kriticky a citlivě provedené analýzy. Autorka v ní prokazuje obeznámenost s gerontologickými teoriemi stárnutí, které je ale zároveň schopna kriticky reflektovat a identifikovat jejich problematické momenty. V českém prostředí zatím chybí práce, které by k tématu stárnutí přistoupily z perspektivy disability studies. O to přínosnější je předkládaná práce, neboť dobře ilustruje potenciál takového spojení. Na některých místech, kdy autorka diskutuje východiska disability studies, by sice prospělo explicitnější svázání s tématem stárnutí. Jako celek ale teoretická část jde za pouhou rekapitulaci klíčových konceptů a představuje téma nebanálním (a přesto srozumitelným a čtivým) způsobem. To samé platí o empirické analýze, kde autorka osvědčuje cit pro analýzu filmového narativu. Její analýza udržuje jednotu s teoretickými koncepty a výzkumnými otázkami a je pro čtenářstvo důvěryhodná.

Empirickou část práce považuji za propracovanou. Každá kapitola má jasný argument. Autorka rovněž vhodně aplikuje koncept narativní protézy na analýzu příběhu. Jednotlivé scény textu jsou samozřejmě otevřeny různým interpretacím. Ty, které předkládá autorka, ale považuji za důvěryhodné a její argumentace je čitelná. Za zvláště zajímavé považuji kapitoly věnující se konstrukci genderu a sexuality v kontextu stáří a (ne)způsobilosti. Vybidla bych pouze k větší citlivosti k některým ambivalencím v reprezentacích stárnutí. Je škoda, že autorka pouze popisuje a neanalyzuje závěrečnou scénu, kdy na popud Alberta, který trpí Alzheimerovou chorobou, jdou všichni hledat zesnulou Jeanne. Albertovala „nezpůsobilost“ se v tomto momentě stává uznaným a vítaným prostředkem katarze pro ostatní, což vybízí k úvahám nad mnohem ambivalentnějším vyzněním konstrukce nezpůsobilosti v tomto filmu. Podobně autorka interpretuje film jako vyjádření současného diskursu aktivního stárnutí,

který individualizuje odpovědnost za vlastní stárnutí. Argumenty, kterými své tvrzení podkládá, považuji za velmi relevantní, opět bych se ale přimlouvala k méně jednoznačnému čtení. Film sice představuje narativum o stárnoucích jednotlivcích, kteří přebírají zodpovědnost za své stáří, zároveň ale zdůrazňuje jistou kolektivní odpovědnost, která ale není vkládána do rukou státu či institucí, ale do rukou komunity. Poselství, které film s ohledem na individualizaci odpovědnosti a charakter autonomie ve stáří vysílá, tak předkládají spíše redefinovanou verzi současného dominantního gerontologického diskurzu aktivního stárnutí.

I přes můj veskrze pozitivní dojem z předkládané práce, jejíž kvality, dle mého názoru, zřetelně převyšují případné nedostatky, mám k práci několik výraznějších výhrad. První se týká práce s literaturou. Autorka dle mého názoru v práci dobře osvědčuje svou schopnost identifikovat klíčové myšlenky autorů/rek a jejich práce propojovat. O to větším zklamáním je, že se při své práci s literaturou příliš často uchyluje k práci se sekundárními citacemi – tj. čerpá své informace (o často klíčových konceptech) z prací ne autorů/rek, od nichž pochází, ale z prací lidí, kteří je pouze citují. To se týká i prací, které jsou pro autorku stěžejní. Autorka například věnuje představení Foucaultova konceptu diskurzu téměř dvě stránky – pp.: 43-44 (a tento koncept lze považovat v kontextu její práce za výrazný inspirační zdroj), celé Foucaultovo pojetí je ale převyprávěné z práce Halla a autorka v textu necituje jediný primární zdroj od Foucaulta. To samé se týká celé kapitoly o Teoriích stárnutí (pp: 12-13), která celá stojí na shrnutí textu Moodyho. Podobných příkladů bychom přitom našli mnohem více. S ohledem na pečlivost a propracovanost celé práce, je tak s podivem, že autorka nevěnovala více času práci s primárními zdroji. To samé se týká i finální editace textu, kde se na různých místech objevují stejné věty (např. Pp. 9 a 33) a závěrečný seznam literatury je nekonzistentně naformátovaný. Je škoda, že tato pochybení zbytečně kazí dojem z jinak kvalitní práce.

Na závěr bych znovu ráda zdůraznila, že práci Jitky Ondruškové považuji za kvalitně zpracovanou. Autorka v ní dokládá svou orientaci ve zvolené perspektivě, schopnost kritické reflexe a interpretační zručnost. Ráda bych rovněž ocenila stylistickou stránku práce. Mé nadšení sice trochu brzdí některé formální nedostatky, i přesto ale práci jako celek považuji za zajímavý příspěvek k analýze současných reprezentací stárnutí.

Práci doporučuji k obhajobě a k hodnocení stupněm výborně.

V Praze 18.8.2014

Jaroslava Hasmanová Marhánková